59 *okršlek* ohrada; *ošraňkují* ohradí – 62 *vseda* vsedna – 63 *obdržíš* zvítězíš – 65 *potkati se* utkati se – 67 *stroj* výstroj, odění – 74 *hnašta... pustišta* (duál) hnali se... pustili – 76 *zisk* úspěch; *dávati se* vzdávati se – 77 *ujemše* pojavše, uchopivše; *vyvedu* vyvedli – 78 *veliká svobodo* veliký odvážlivče – 81 *ohlédám* zkusím – 84 *svrže* svrhl; *postřiehati* sekati – 85 *přije* přijal – 86 vyje *vyjel* – 87 *viero naše* na nějž se spoléháme – 88 *skuoro* brzy – 90-91 *dřevem mužsky protasi* kopím mužně probodl – 92 *zamúti se* zarmoutil se – 93 *neroď se rozpakovati* nerozpakuj se; *ostojíš-li* obstojíš-li; *přívoz* přístav – 95 *praviti noviny* povídati pověsti – 102 *muřínský* mouřenínský – 104 *ustavičnost* pevnost, stálost; *podvrha dřevo* založiv, připraviv k boji dřevce – 105 *poteče* hnal útokem – 107 *spudi* srazil – 110 *v zahradu* v ohradu – 115 *protýkáše* probodal (nedokončená věta, chybí asi: k svému králi přijede *Ryš*) – 117 *ač* jestliže; *zuostati* obstáti – 118 *nezbudeš* nezbavíš se – 120 *neuhrozíš* nezastrašíš – 122 *pudieše* hnal se, běžel – 124 *přiboči se* připojil se, přijel – 125 *obrubáše* osekal; *protasi* probodl – 126 *vtasi se* nasedl – 129 *fiolný* fialový – 130 *promrščí* probodl – 132 *zdeř* sedři; *potaže* vytáhl – 133 *roztaže* roztáhl, rozvinul – 135 *vyda se* vydal, vypravil se; *na smrt vyda* zabil – 142 *nezbude* nezbaví se – 143 *duše zbude* života pozbyl, zemřel – 144 *Nadršpán* vlast. jméno z obecného nadršpán z maď. nadorispán (palatin, comes palatinus, slov. nádvorní župan) – 147 *smieš-li* odvážíš-li se – 149 *živiti* na živu nechati, život šetřiti – 150 *běh* život

154 *nestojte* běda – 155 *ruožený* mající růže ve znaku – 156 *stanú* přestanou – 157 *zuostavil* nechal – 161 *přípravně* nádherně; *jmějieše se* vedl si, žil – 165 *prodělávánо* prošíváno; *hynšt* hřebec – 168 *spieše* rychleji; *ostatní* poslední – 169 *čtyřmecítma* dvacet čtyři – 171 *nesměl* neodvážil se – 172 *tebe dojíti* dostati se na tebe, tobě na kůži – 174 *zboči se* obrátil se bokem – 177-178 *v hromadu se srazišta* (duál) srazili se spolu – 178 *dřevě* (duál) dřevce – 180 *poně* snad – 185 *oseděchu* vydrželi, zůstali sedět – 187 *zabodl* bodl – 190 *jieti* (za)jmouti – 195 *opraviv se* nabyv znovu síly, zmuživ se – 196 *počesta* (duál) počali – 200 *ohlédaj* prohlédni si – 205 *postúpati* ustupovati; *křepce* silně, hbitě – 206 *přeběže* přeběhl – 207 *postiže* dostihl – 214 *zběř* dav – 216-217 *svú milost s tebú učiniti* vzíti tě na milost

226 *bychť* kdybych – 228 *nevážil jsi* neváhal jsi – 231 *klínoty* klenoty – 233 *vzem* vzav – 234 *vzdáváše* odevzdával – 235 *pod zápisem* na základě písemné smlouvy – 246 *na pospěch* spěšně, rychle – 249 *plnú potřebu* vše čeho potřebují (k výživě) – 262 *Te Deum laudamus* Bože, chválíme tebe – 264 *ctili* pocty prokazovali – 269 *dvuor volaný bieše* slavnost (dvorní) byla svolána

KRONIKA TROJÁNSKÁ

Nejrozsáhlejší dílo staročeské beletrie, Kronika Trojánská, podává obecně známou látku v úpravě zcela středověké, jak ji podle prozaického vylíčení z pozdního starověku vytvořil ve 12. století ve Francii Bénoît de Sainte-More a z něho do latiny převedl Ital Guido de Columna (1287). Vlastní trojská válka je tu rozšířena vyprávěním o plavbě Argonautů za zlatým rounem a o prvém zboření Troje a doplněna vylíčením osudů hlavních hrdinů po návratu z války.

Dílo nabylo veliké obliby svou rozmanitostí obsahovou, obšírným líčením bojů před Trojou i milostných episod, pojatých v duchu středověkého rytířství, dobře vytvořenými portréty, hlavně ženských hrdinek, Medey, Briseidy, popisy předmětů i míst.

Guido zachoval celkem věrně ráz starofrancouzského originálu, rozhojnil jen některé učené výklady, jako na př. o původu pohanství, což nepůsobí rušivě, protože jsou vždy vloženy na vhodném místě a zpestřují obsah. Vyprávění je plynulé, jistá mnohomluvnost, vlastní Guidonovi a patrná i v českém překladě, nebyla ve středověku nikterak na závadu.

O zájmu, kterému se Kronika Trojánská těšila u českých čtenářů, svědčí vedle hojnosti starých rukopisů i dva rané tisky z 15. století. Kniha dovedla si udržovat zájem čtenářstva až do 19. století; v době obrozenské byla ještě třikrát vydána.

Z obsahu vybrali jsme popis Troje, zajímavý pro nás zvlášť výčtem řemeslníků, jejž český autor značně rozvedl, a líčení smrti Hektorovy.

(*Řecká vojska se vypravila před Troju na maloasijském pobřeží, aby se trojskému králi Laomedontovi pomstila, že odmítl poskytnout pohostinství Argonautům, kteří se plavili do Kolchidy zmocnit se zlatého rouna. V této starší válce trojské byl Laomedon zabit, jeho sestra Exiona byla odvlečena do Řecka a Troja byla zpustošena.*)

V této kapitole se čte

O USTAVENÍ MĚSTA NOVÉHO TROJANSKÉHO

a o hradu v něm výborném a měšťany i řemeslníky usazeném

a o hrách divné zpuosoby v tom městě vymyšlených etc.

A když bieše král Priamus s ženú, s dětmi i s lidmi svými v uobležení jednoho hradu velmi tvrdého, i přijide jemu ta hrozná i žalostivá novina o zabití otce jeho Lamendonta, krále trojanského, i rytieřstva i jeho lidu a o zboření města Truoje krásného a o sestře jeho Exioně tak řečené, že jest vzata od krále Telamona za ženinu. I užasl se jest Priamus z takové noviny, a přielišnú žalostí jsa tesklív, ústavně žalostivě slzy vyléváše, vydávaje truchlivé hlasy s svými věrnými. A hned káza všem býti hotovu, a opustiv obleženie toho hradu, táhne s rychlostí se vším vojskem k Troji.

A když k ní přijede a uzře ji z kořen vyvrácenu a tak veliké škody své i svých, velmi jest zaplakal a za tři dny v té žalosti ústavně trval. Ale po třech dnech sám se k rozumu navrátiv, věda, že ižádnú žalostí škody nebývají navráceny, ale viece se jich přispořuje, mnoho s svú myslí i s svými věrnými přejměv vážných potazuov, i ustanovi, aby to město zase vzdělal a tak rozšířil, zveličil i utvrdil, aby se ižádné moci nepřátelské nebálo a že by mohlo všem nepřátelóm sílno býti. A tak svolav a shledav misterných kameníkuov a zedníkuov převeliké množstvie ze mnohých zemí i vlastí, i káza ten rum vešken vyčistiti a na témž miestě město daleko většie a širšie i delšie založiti ve jmě boha Neptunus řečeného a týmž jménem jakožto i dřieve káza Troja menovati.

A bieše to město vzdéli pět dní púti a tolikéž vzšíři, tak že ani po ustavení, ani před ustavením toho města nečte se, by které město bylo kde tak veliké ustaveno a tak výborným a pevným i opatrné zřiezenosti ustavením. Nebo najprvé bieše ohrazeno zdí přetlustú loket čtyřidceti a dvú stú vzvýši z kamene tesaného. Jichžto svrchek vešken ozdoben bieše rozličných barev mramorem, že bieše na ně se všech stran mílo pohleděti. A v té zdi věží přemnoho; vždy věže bieše nedaleko jedna od druhé, jichžto výsost padesáte loket nad zdí bieše vyzdvižena. Avšak mějieše toliko šest bran ve vší ohradě, jichžto jedna slúla Dardanides, druhá Timbrea, třetie Elias, čtvrtá Cetas, pátá Trojana, šestá Antenorides. A každá z těch bran bieše dvěma brannýma věžema osazena a rytými obrazy mramorovými okrášlena. Z nichžto každá svú krású přátelóm libé dáváše vcházenie a nepřátelóm hrozné přistúpenie okazováše. Pak okolo všech zdí bieše roveň všady přeutěšená a prostraná, trávníky rozkošnými a kvietím výborným i rozličným ozdobená; a okolo

niežto všady biechu přiekopové hlubocí, širocí vyždění. Pak v těch zdech, totiž v té veliké a tvrdé ohradě, bylo bez čísla vzděláno krásných a rozkošných domóv ku přiebytku měšťanóm, jichžto město bylo ozdobeno množstvím ulicemi prostranými a dlúhými. Také že s obú stranú každé ulice bieše lúbie vzděláno sklenuté i před domy, aby v čas deště nebo nechvíle mohl každý jíti, kamž by chtěl, po suše. A v tom městě bylo tak vysoké stavenie, že nebyl duom v něm nižší šedesáti loktuov. A všickni domové biechu ozdobeni rytinami spředu rozličných osob lidských i zvieřecích. A po těch uliciech biechu vzdělána bydla a stavadla všelikterakým řemeslníkuom.

Ondeť bydléchu kameníci, onde zedníci, onde obrazníci, onde maléři, onde mramorníci, onde truhláři, onde stolaři, onde ložináři, onde vozníci, onde koláři, onde tesaři, onde lopatníci, onde neckaři, onde tvořidlníci, onde zámečníci, onde jehláři, onde hřebenáři, onde zlatníci, onde kováři, onde flašnéři, onde zvonaři, onde kotláři, onde rendlíkáři, onde šípaři, onde sviecnáři, onde platnéři, onde přielbičníci, onde pancieřníci, onde brnieři, onde ostrožníci, onde šínaři, onde sekerníci, onde mečieři, onde nožieři, onde šidláři, onde hrotníci, onde puklaři, onde kotevníci, onde sviecníci, onde kolebečníci, onde češieři, onde mísaři, onde metlaři, onde vidláři, onde struhaři, onde prknáři, onde plotnáři, onde kúdelníci, onde provazníci, onde nevodáři, onde sítaři, onde řešetáři, onde bubeníci, onde tenetáři, onde sieťaři, onde bednáři, onde pluhaři, onde ratištníci, onde lavičníci, onde lžícaři, onde korytníci, onde súkeníci, onde hedvábníci, onde zlatohlavníci, onde pláteníci, onde barevníci, onde valcháři, onde krajčenci, onde kabátníci, onde hacníci, onde koželuzi, onde ševci, onde kožišníci, onde řemenníci, onde prtáci, onde tobolečníci, onde měšecníci, onde pasieři, onde uzdaři, onde púzdrníci, onde střemenáři, onde pošváři, onde podkladníci, onde sedláři; a tak o všelikém řemesle, jenž muož jmenováno býti.

A pak skrze město řeka veliká, bystrá, črstvá a rybná tečieše, majíci přiekop mramorem vyžděný, jejiežto jméno bieše Xantus; a po březiech s obú stranú mlýnóv přemnoho vtipného stavenie. A z té řeky po trubách mosazných bieše vedena voda do všech ulic, v nichžto biechu studnice mramorem vydělané, do nichž voda ústavně tečieše ku potřebě všem bydlitelóm a přebyvačóm města trojanského.

Pak do toho města král Priamus všeho svého královstvie lid uvede k osazení města tak velikého, jimžto rozda domy hodné vedlé duostojnosti, povahy a stavu každého. I by město lidmi urozenými velmi ozdobeno i také vtipnými. A protož v tom městě vymyšleny jsú rozličné hry k kratochvilnosti lidské. Tuť jest vymyšlena ta hra šachová divné vtipnosti, tu hra vrhcábnie a také dvú neb tří kostek náhodným metáním vedená. Tu také i jiné hry kostečné. Tu chvalná i hanlivá skládanie zamyšlena jsú vtipných řečí, jakžkoli druzí pravie, že chvalná skládanie zamyšlena jsú dřieve v uostrově sicilském. Tuť jest také mnoho her osobných zamyšleno, jimižto těla lidská rozličným hýbaním, běháním, skákaním rychlosti navykají ke všem skutkuom i pracem rytieřským, s velikú libostí těch, ješto je páchají, i kratochvílí, a také všem přihlédajícím.

Potom pak král Priamus ustavi sobě duom na vysoké skále, se všech stran přeliš příkré, v miestě vyskočilém, překrásný a všie ozdoby plný, pěti set loket zvýši kromě okolních věží hustě ustavených, jichžto vysokost k oblakóm sáháše, s nichžto všeckny okolnie krajiny mohly opatřeny býti. A toho všeho hradu biechu zdi mramorové rozličných barev dívně dělány a rytinami obraznými ozdobeny, že každému divadlo z sebe přeutěšené dáváchu. A toho domu okna křištalem vydělána v zlatě osazeném. Sien pak na tom hradě dlúhá a prostraná, čistým mramorem vyžděná, ale sklenutie jejie bieše z dřievie a prken uhlazených, cedrových a javorových, zlatými skobami opažených, a všichni bokové vnitř stkviechu se drahým malováním divných obrazuov. A v hlavách té sieni bieše stolice královská, předivným mistrovským řemeslem z slonových kostí, z zlata a z cedrového dřievie ustavená, k nížto bieše sedm stupňóv z alabastru a z drahého kamenie uděláno, po nichž bieše vzchod na tu stolici k sedění. Před ní stáše stuol drahý, týmž dielem stvořený, a pak na každém boce velmi drazí stolové a lavice alabastrové k sedání čeledi královské. A u protičelí bieše ustaven oltář zafírový, k němužto bieše stupňóv na dvadceti z alabastru a z ametystu a z jiného kamenie drahého. Na kterémž oltáři stáše obraz, vešken z čistého zlata slitý, patnádct loket vzvýší, mnohým i rozličným kamením drahým okrášlený, boha řečeného Jupiter, v kterémžto král Priamus jmějieše veliké doufánie, že by měl jím býti dlúho zachován v dlúhém zdraví a štěstí i se všemi svými i to město před každým násilím nepřátelským.

Nadpis: *ustavenie* založení – 3 *Lamendont* Laomedon – 4 *ženinu* souložnici, družku – 5 *užasl se jest* ulekl se; *ústavně* neustále, ustavičně

10 *za tři dny* po tři dny – 11 *ižádnú* žádnou – 12 *přispořuje se* rozhojňuje se, přibývá; *přejměv potazuov* poradiv se – 13 *zveličil* zvětšil; *utvrdil* opevnil – 17 *ve jmě* ve jméno, jménem; *Neptunus* Neptun, bůh moře

19 *vzdéli* dlouhé; *púti* cesty; *vzšíři* široké – 20 *by bylo* že by bylo – 21 *zřiezenost* uspořádanost, uspořádání – 22 *vzvýši* vysokou – 23 *svrchek* svršek – 25 *výsost* výška – 26-27 jména trojských bran jsou patrně utvořena náhodně; *Dardanides* souvisí s Dardanem, praotcem královského rodu trojského, *Timbrea* snad s římským vojevůdcem C. Flaviem Fimbriou, který pokořil obnovenou Troju, *Elias* může souviset s Hellas (Řecko) nebo Hélios (bůh slunce), *Cetas* je snad porušený název Skajské brány známé z Homéra (řec. skaios, lat. scaevus = levý), *Trojana* lat. Trojská, *Antenorides* souvisí s Antenorem, Trojanem, který radil, aby Helena byla vrácena Řekům – 28 *brannýma* (duál) ochrannými; *rytými obrazy* sochami, reliefy – 29 *z nichžto* a z nich; *libé* příjemné, pěkné – 30 *okazováše* ukazovala; *roveň* rovina – 32 *vyždění* vyzdění – 33 *bez čísla* bez počtu, mnoho; *vzděláno* vystavěno – 35 *lúbie* podloubí – 36 *nechvíle* nepohody – 38 *rytinami* sochami, reliefy – 39 *bydla* příbytky, byty; *stavadla* stánky

41 *obrazníci* sochaři – 42 *stolaři* výrobci stolů, truhláři; *ložináři* výrobci loží; *vozníci* výrobci vozů – 43 *tvořidlníci* výrobci tvořidel, kadlubů – 44 *flašnéři* výrobci flaší, t. j. dutých nádob – 45 *platnéři* výrobci plátů pro brnění – 46 *brnieři* výrobci brnění; *ostrožníci* výrobci ostruh; *šínaři* výrobci tyčí – 47 *šidláři* výrobci šídel; *hrotníci* výrobci hrotů; *puklaři* výrobci okrouhlých štítů a vůbec okrouhlých vypouklých předmětů – 48 *kolebečníci* výrobci kolébek; *češieři* výrobci číší – 50 *nevodáři* výrobci nevodů, t. j. rybářských sítí – 51 *tenetáři* výrobci tenat; *ratištníci* výrobci ratiští, t. j. rukojetí ke kopím – 53 *valcháři* ti, kdo valchují sukna; *krajčenci* krejčí, střihači – 54 *hacníci* výrobci nohavic (spodního

oděvu); *prtáci* ševci – 55 *pasieři* výrobci pasů; *púzdrníci* výrobci pouzder – 56 *střemenáři* výrobci třmenů; *pošváři* výrobci pochev, pouzder na kordy a nože; *podkladníci* výrobci podkladků

58 *čerstvá* čerstvá – 60 *vtipného stavenie* důmyslného zařízení – 61 *vydělané* zhotovené z čeho, vykládané čím

64 *vedlé* podle – 66 *k kratochvilnosti* k zábavě – 67 *hra vrhcábnie* hra v kostky – 68 *hry kostečné* hry v kostky – 69 *zamyšlena* vymyšlena

75 *v miestě vyskočilém* na vyvýšeném místě – 77 *opatřeny* spatřeny – 78 *rytinami obraznými* sochami, reliefy – 79 *divadlo* podívaná – 86 *vzchod* přístup (vzhůru) – 88 *čeled královská* družina královna; *u protičelí* na protější straně; *zafírový* safírový – 90 *obraz* socha – 91 *Jupiter* nejvyšší bůh v řeckém (Zeus) i v římském náboženství

(*Když byla hlavní škoda první války trojské odstraněna a Troja znovu vybudována, Priamův syn Paris se vydal do Řecka, aby osvobodil svou tetu Exionu. Unesl manželku spartského krále Menelaa Helenu, a tak dal podnět k nové válce. V řeckém vojsku bojovala řada králů a šlechticů, z nichž silou nejvíce vynikal Achilles. Na trojské straně vynikali zejména synové krále Priama a z nich především Hektor. Za bojů bylo sjednáno příměří na čtyřicet dní.*)

O ZABITÍ HEKTORA, NAJSILNĚJŠIEHO OBRÁNCE TROJANSKÝCH

A když minu těch třidceti dní toho příměřie, obě strany strojíta se k boji. A té noci před bojováním Andrometa, žena Hektorova, jenž bieše dva syny s Hektorem již měla, jeden slúl Lamendont po pradědu a druhý Idiocianakta, kteréhožto ještě chovačka milováše, ta Andrometa ve snách viděla hrozné viděnie, v němž jest bylo řečeno, vyjede-li nazajtřie Hektor, že smrti neujde, ale zabit bude. A tiem snem Andrometa jsúci uděšena ležiec s Hektorem na loži, oznámi jej jemu, prosieci jeho velice i s pláčem žalostivým, aby zajtra do boje nevyjiežděl. Ale Hektor na ni se rozhněvav, zláv jí, i zbil ji k tomu a řka, že na múdré lidi neslušie snovým marnostem věřiti, neb často jimi bývají zklamáni. A když by na udnění, Hektor vstav, poče se v uoděnie obláčiti. Ale Andrometa o jeho zdraví jsúci pečlíva, jide ku Priamovi králi a k Hekubě králově jeho a jim vypravi sen svój pokorně, i s pláčem jich prosieci, aby Hektorovi ten den nedali do boje vyjeti.

A když by den, zpuosobi Hektor všecka vojska trojanská, tak aby Troilus byl v prvniem hluku, Paris v druhém, Eneáš v třetiem. Potom Pollidama vypravi; po něm Sarpedon, potom král Epistorus, potom král Exios, pak král Fortuis a král Filimenis a po něm jiní králi, kteříž biechu na pomoc Trojanským přitáhli. Jichžto, totiž všech králuov i vojsk, požehna král Priamus. A již biechu Řekové na pole vytáhli z svých stanuov. A tu přikáza král Priamus Hektorovi přísně, aby ten den do boje nevjiežděl. A Hektor se z toho velice rozhněva, mnoho žalostí bezprávných své ženě učini, že ona to zpuosobila, aby k boji nebyl vypuštěn, a že rozkázaním otcovým sluhy jeho biechu oděnie schovaly, na nichžto Hektor vymluviv, obleče se.

A vidúc to Andrometa, s velikú žalostí pochytivši mlazšieho syna svého na ruku, sběže k Hektorovi a padši k nohám jeho s náramným lkáním prosieše pokorně, aby složil oděnie. A když Hektor nechtě toho učiniti, Andrometa často padajíc omdléváše před ním a prosieci žalostivě, nechtěl-li by se nad ní smilovati, aby se aspoň nad dietětem svým slitoval, „ať by synové tvoji i jich mátě hroznú smrtí nezahynuli

aneb v službu cizích v chudobě nebyli podrobeni." Pak Hekuba, mátě jeho, Kasandra i Polixena, sestry jeho, i Elena, padše k nohám jeho, plačtivě prosichu, aby nevyjiežděl a oděnie aby s sebe složil. Ale on ani byl pohnut jich prosbami, ani slzami, než v uodění sjide s sieni své, a vsed na kuoň, chvátáše vyjeti k boji. Ale věrná a ctná Andrometa, žena jeho, ku Priamovi králi, roztrhši rúcho na sobě a zedravši líce svoje až do krve, všecka v slzách, že jie nesnadno bieše poznati, jako vzteklá přiběhši a padši u veliké žalosti k nohám krále Priamovým, žalostivě prosieše, aby kvapně sšel s sieni a Hektora odvolal, dokudž by do boje nevyjel. A král naručest sšed s sieni a vsed na kuoň, hna po něm, a dostih jeho, horlivě uchváti kuoň za uzdu, prose jeho i napomínaje s pláčem pro bohy, aby se vrátil a dále nejel. A kterakž koli Hektor odpor mnohý v tom jmějieše, však otce v tom nemohl oslyšeti, vráti se s ním do hradu i jide na sien s králem. Než oděnie nechtieše s sebe složiti. Vědomo jest tuto, že súdové božští vedlé řádu skrze boha jim uloženého nemohú býti nikoli změněni lidskú mocí ani opatrností, tak že se to vždy musí státi člowěku, což jest jemu bohem usúzeno, jakž bylo i tomuto Hektorovi, stalo se.

A mezi tiem nasta boj velmi vražedlný mezi Řeky a Trojanskými. A tu Diomedes a Troilus udatně se sběžesta kopími a potom meči tak lítě na se sečiesta, jako by jeden druhého nemienil živiti. I bylo by se to bez pochyby stalo, by byl král Menelaus s vojskem svým nepřispěl, jenž je rozvadil. Pak král Menelaus hna na krále Mizeron syrského, jehož sbuode s koně; a jmú jej Řekové a chtiechu vésti do stanuov svých. Ale Eneáš u valném hluku hrdinsky přihnav, neda ho vésti Řekóm, a Řekové vidúce, že ho uvésti nemohú, chtiechu jemu hlavu stieti. A zatiem přitěže udatný Troilus s rotú svú, a mnoho zbiv Řekuov, krále Mizeron z jich rukú vysvobodi. V ta doby Telamon Aiax se třmi tisíci mužuov bojovných do boje vjede, a hnav na Polidama, s koně ho sbuode. Ale Troilus rychle přispě na pomoc Polidamovi a jemu nesnadně na kuoň spomože. Pak Paris v boj vjede s svými střelci a mnoho škody a žalosti Řekóm učini. A pak Achiles s svými Myrmidony proti Trojanským sílně poče tisknúti. A tak zrotivše se Řekové, statečně bojují, že Trojanští musichu obrátiti chřbet, k městu chvátajíce. A mezi tiem Achiles usiluje, aby jal jednoho syna přirozeného krále Priamova, Margariton řečeného. A když se jemu statečně Margariton brání, Achiles zabie jeho. A křik tu bude veliký od Trojanských pro jeho ukrutné zahubenie. A v ta doby Telamonus sílně tiskne na ně. Ale Paris jich hrdinsky brání i jiní synové krále Priamovi, avšak nemohú přielišné moci odolati, než musejí postúpati do města před Řeky, nesúce s sebú mrtvé tělo Margaritovo.

A když jeho Hektor opatři, s velikú žalostí pta se snažně, kdo by to učinil. A zvěděv, že Achiles to učinil, jako vzteklý zvázav na se štít svój a přielbici vstaviv, bez vědomie králova se všemi vojsky vyhna na Řeky a v náhlosti své dva vévody řecká na potkání zabi, totiž Trofila a Hospidia, a potom rozráženje vojska řecká, tepe, seče i morduje napořád, ktož se jemu koli naměte, tak že před ním jako před jistú smrtí utiekáchu. Avšak druhá vojska řecká jachu Polidama a jatého

chtie vyvésti z boje a poslati do stanuov. Ale Hektor, hnav na ně, dvě stě rytieřóv rekovsky a rychle zabi, kteříž to Polídama vediechu, a jej vysvobodi. A to vida jeden Řek, největší z Řekuov, jménem Lechides, hna na Hektora chtě jej vždy zabiti. Ale Hektor, vešken plápolaje v hněvě, přihnav se k němu, ihned jej zabi povalem. A Achiles vida, že Hektor toliko urozených a jiných bez čísla zbil, uloži na mysli své, že leč by rychle jej s světa zprovodil, že by nelze bylo Řekóm proti Trojanským svítěziti pro moc, udatnost a statečnost samého Hektora. I pomysli, kterak by to mohl k miestu přivésti.

A v ta doby přivinu se k Hektorovi vévoda Policeus, kterýž bieše přijel do vojska pro Achile, naděje se, že by jednu sestru Achilovu za ženu měl pojieti. A tak bieše bohatě přijel u velkém množství lidu. A když mezi vojsky s Hektorem se ten vévoda potka, Hektor hned hnav naň, zabi jeho, a Achiles hnav na Hektora, s velikú horlivostí chtě Policena pomstiti. Ale Hektor, maje v ruce některaké ostré kopie, jímžto udeři Achile v třiesla, rani jej velmi. Protož vyjede Achiles z boje, a dav sobě ránu uvázati, vráti se do boje, zda by se mohl nad Hektorem pomstiti, by pak i sám měl zabit býti.

A v ta doby Hektor odda se na jednoho krále řeckého, a toho jav, chtieše jej z vojsky vyvésti, zavrh za se štít svój na pleci, aby snáze mohl toho krále z vojsky vyvésti. A to zvěděv Achiles, že Hektor štítu před sebú nemá a toho krále vede, vzem hrubé a přeostré kopie, sevřev kuoň ostrohama a všecky své moci sebrav, an Hektor toho nevidí, hna úprkem na něho i pobuode jej smrtedlně v prsi, tak že mra s koně spade. Ale král Odemon, jakž uzře Hektora umrlého, želeje smrti jeho, hna na Achile, a raniv ho velmi kopím, s koně sbuode, tak že Achile jako mrtvého vzchopivše, na pavéze nesechu do stanuov. A Trojanští svého hrdinu najsilnějšieho a najudatnějšieho vidúce mrtva, silnú a statečnú sečí těla jeho dobyvše, vjedechu s ním do města s velikým pláčem, lkáním i žalostí, kteréžto nelze i žádnému vypraviti ani vypsati.

Nadpis: *Hektor* nejudatnější z padesáti synů Priamových – 1 *strojíta se* (duál) strojí se, chystají se – 2 *Andrometa* u Homéra Andromaché – 3 *Lamendont* Laomedon; *Idiocianakta* u Homéra Astyanax – 4 *chovačka* chůva – 5 *nazajtřie* zítra – 9 *by na udnění* svítalo – 10 *obláčiti* se oblékati se

13 *zpuosobi* zřídil, sešikoval – 13n *Troilus, Eneáš...* nejznámější trojští bojovníci, k nimž se v textu druží řada dalších, jejichž jména jsou různě komolena – 14 *v hluku* v zástupu, v houfu – 21 *vymluviv* mluvením vymámiv – 22 *mlazší* mladší, nejmladší – 23 *sběže* seběhla – 35 *naručest* bez prodlení – 38 *oslyšeti* nevyslyšeti – 41 *jakž bylo... Hektorovi* doplň: *usúzeno*

43 *Diomedes* a dále pak v textu *Telamon, Lechides, Achiles atd.* jména bojovníků, kteří stáli proti Trojanům – 44 *sběžesta se* (aor. duál) srazili se; *sečiesta* (impf. duál) sekali – 45 *živiti* na živu zachovati – 46 *nepřispěl* nepřispěchal; *rozvadil* od sebe odtrhl – 47 *Mizeron* 4. pád; *sbuode* bodnutím svrhl – 48 *u valném* ve velkém, v silném – 50 *přitěže* přitáhl – 51 *v ta doby* tehdy – 53 *spomože* pomohl – 54 *Myrmidoni* řecký kmen v Thesalii a na Aigině – 55 *zrotivše se* sešikovavše se – 61 *postúpati* ustupovati

63 *opatři* uviděl – 65 *vyhna* vytrhl – 67 *naměte se* namátl se – 72 *povalem* sochorem, kyjem – 76 *k miestu přivésti* uskutečniti

77 *přivinu se* připojil se – 82 *třiesla* třísla, slabiny, část těla mezi břichem a stehnem 86 *z vojsky* z vojska, z šiku; *zavrh za se* přehodiv – 88 *vzem* vzav; *moci* síly – 89 *pobuode* bodl – 90 *Odemon* míněn snad Memnón, který napadl Achilla, aby pomstil smrt Hektorovu, ale byl od něho rovněž zabit – 92 *na pavéze* na štítě – 95 *vypraviti* vypověděti

TKADLEČEK

Staročeská beletrie dosáhla uměleckého vyvrcholení v Tkadlečkovi; tak nazýváme podle hlavního hrdiny dialogický spor mezi žalobcem – Tkadlečkem a zosobněným Neštěstím, které žalobce připravilo o milou. Dílo je nepochybně myšleno alegoricky; v námětu i v obou hlavních postavách třeba spatřovat symboly, jichž nedovedeme jednoznačně vyložit, protože patrně nejsou ani jednoznačně myšleny. Ze sporu, začatého pro ztracenou milou, rozvine se mezi žalobcem, jejž lze chápati jako představitele citové složky člověka, a Neštěstím, zosobňujícím rozum, obšírná disputace o otázce, zda může člověk svobodně určovat svůj osud a do jaké míry je přitom omezen vůlí boží. Spor se končí zřejmě vítězstvím Neštěstí, na jehož poslední řeč nedovede Tkadleček již odpovědět, snad i proto, že jeho citové vzrušení utichlo.

Podnět a částečně i vzor k sepsání skladby dala neznámému autoru německá skladba Ackermann aus Böhmen, líčící soudní spor Rolníka – písaře proti Smrti, jež mu odňala manželku. Změna základní situace dává však českému sporu daleko širší rámec, neboť žalobce se tu vzpírá proti všemu, co brání člověku utvářeti život podle své vlastní vůle. Od německé skladby liší se Tkadleček i způsobem, jakým se pokouší řešit daný problém použitím vědeckých důvodů v oné době platných, to jest užitím vhodných citátů z Písma a starších spisovatelů církevních i starověkých. Používá k tomu aparátu soudobé scholastiky, ale také prostředků praktické theologie, jak ji představuje zejména kazatelství; z kazatelského materiálu přebírá přímo některé motivy, užívá shodně s ním také „příkladů drobných" a anekdot s mravoučným zaměřením.

Jako ukázku uvádíme kapitolu 11. a 14. Kapitola 11. je zajímavá použitím přísloví i jiných lidových prvků (jméno Veles), slohově partií o sirobě. Kapitola 14. zaujme užitím barevné symboliky (str. 575), popisem obrazu Neštěstí, jakož i nahromaděním různých metafor pro opis slova Neštěstí; zároveň ukáže způsob užívání citátů a odkazů, které však není třeba hledat přímo v původních dílech, nýbrž často v různých středověkých sbírkách příběhů a citátů (takovým zdrojem pro autora Tkadlečka bylo především dílo Valtera Burleye De vita et moribus philosophorum – O životě a mravech filosofů).

TEĎ ŽALOBNÍK MLUVÍ K NEŠTĚSTÍ A JE ZASE HANIE

a praví, že nenie na něm a v něm nic dobrého, aniž se na něm kto co dobrého dočaká. A že pro ně jest rozlíčně v sirobu poddán a že by je rád haněl, ale pro rozličnú věc jeho haněti nesmie. Avšak proto vždy Žalobník lkáti, truchleti a smútiti se chce pro svú chot a tej s mysli spustiti nemení.

Po ztrátě posmievanie častokrát člověk mievá. Cizie hoře mnohými časy lidem smiech bývá, jakož sem já již došel od tebe, neščastné Neštěstie, i mně se to již od tebe nešťastnému a přesmutnému Tkadlečku děje. Toť znaji i čiji, úplně tomu rozoměji. Nebos samo dřieve pravilo a nad hlas si to dřieve vyznávalo, že má přeutěšená, má převýborná topička jest rozličnými dary, a tož šťastnými a převybranými obdařena; a viece, nežli kterého člověka přirozenie mieti móže, měla